

ଆମ ଜନ ଜୀବନରେ ପବିତ୍ର ବାହୁଡ଼ା ଯାତ୍ରା

ଡକ୍ଟର ମନୁ ପାତ୍ର

ନନ୍ଦିଘୋଷ ରଥ ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ କରାଇଥାନ୍ତି । ଗଜପତି ମହାରାଜାଙ୍କ ଆମନ୍ତ୍ରଣ ପାଇବା ପରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କୁ ଶ୍ରୀମନ୍ଦିର ନିକଟରେ ଥିବା ନନ୍ଦିଘୋଷ ରଥ ନିକଟକୁ ନିଆଯାଏ । ଗଜପତି ମହାରାଜା ଲକ୍ଷ୍ମୀ ନାରାୟଣ ଭେଟ କରାନ୍ତି । ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ବନ୍ଦାପନା ପରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କୁ ନନ୍ଦିଘୋଷ ରଥ ବାରିପାଖେ ପରିକ୍ରମା କରାଇ ଶ୍ରୀମନ୍ଦିରକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଗମନ କରନ୍ତି । ପୂର୍ବରୁ ଦୁଇ ରଥ ଚାଳିତ ଓ ଦେବଦଳନ ଦିବସରେ ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥାନ୍ତି । ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ଭେଟ ପରେ ନନ୍ଦିଘୋଷ ଚଣା ହୋଇ ଦିବସରୁ ଯାଏ । ବାହୁଡ଼ାଯାତ୍ରା ଦିନ ବହୁ ଭକ୍ତଙ୍କ ସମାଗମ ହୋଇଥାଏ ।

ପ୍ରଥମେ ବଳଭଦ୍ରଙ୍କ ରଥ ବଡ଼ ଶଙ୍ଖ ଯାଏ ଆସିବା ପରେ ସୁଭଦ୍ରାଙ୍କ ରଥ ଚଣାଯାଏ । ଏହାପରେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ରଥ ଚଣା, ଏହାପରେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ରଥ ଚଣା ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ବାଟରେ ଠାକୁରମାନଙ୍କ ପାଇଁ ପକ୍ଷି ଭୋଗର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇଥାଏ । ବଡ଼ଠାକୁର ଓ ସୁଭଦ୍ରାଙ୍କ ରଥ ଦିବସରୁ ଅନୁକ୍ରମେ ରହିଥିବା ସମୟରେ ବାଟରେ ମାଉସୀ ମା ଅର୍ଚ୍ଚନା କରାଯାଏ । ଏହାପରେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ରଥ ଅଟକି ରହେ । ସେଠାରେ ମନ୍ଦିରରେ ତିଆରି ହେବା ଯୋଗୁଁ ପିଠା ଭୋଗ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ଦିଆଯାଏ । ଏହି ସ୍ଥାନ ମାଉସୀ ଦେବୀ ନାମରେ କଥିତ । ମାଉସୀ ମା ମନ୍ଦିରକୁ ଯୋଡ଼ିପିଠା ଭୋଗ ଖାଇସାରି ଜଗନ୍ନାଥମନ୍ଦିର ଅଭିମୁଖେ ଯାତ୍ରା କରନ୍ତି । ବଳଭଦ୍ର ଓ ସୁଭଦ୍ରାଙ୍କ ରଥ ବଡ଼ଦେଉଳ ଦିବସରେ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚିବା ବେଳକୁ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ରଥ ଗଜପତି ନନ୍ଦର ସମ୍ମୁଖରେ ରଖାଯାଇଥାଏ । ଏହାପରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ବିମାନରେ ବସି ପଶ୍ଚା ଓ ଦକ୍ଷିଣପଟିମାନଙ୍କ କୁଳବଧୂକ ଗହଣରେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ରଥ ପାଖକୁ ଆସନ୍ତି । ସେଠାରେ ପୂଜା, ଆଳତି ଓ ବନ୍ଦାପନା କରାଯାଏ । ଏହି ବନ୍ଦାପନା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଗଜପତି ମହାରାଜା ପୁଷ୍ପକୁମ୍ଭିକା ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । ଠାକୁରଙ୍କ ପାଖରେ ଦହିପତ ଲୋଗ ହୁଏ । ଏହି ଭୋଗ ସମୟକୁ ରାଜା ବିଜେ ହୁଅନ୍ତି । ଲକ୍ଷ୍ମୀ ବିମାନରେ ବସି ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ରଥ ଚାଳିପରେ ପରିକ୍ରମା କରନ୍ତି । ଏହାପରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଓ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ବନ୍ଦାପନା କରାଯାଏ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଓ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ଏହି ସାକ୍ଷାତକୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ନାରାୟଣ ଭେଟ କୁହାଯାଏ । ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଅଧରମାଳ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କୁ ଓ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ ଅଧରକୁ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ଅର୍ପିତ ହୁଏ । ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଅଙ୍ଗକୁ ଦକ୍ଷିଣପଟିମାନେ ଆଜ୍ଞାମାଳ ଦେବା ପରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ବାହୁଡ଼ି ଯାଆନ୍ତି ଶ୍ରୀମନ୍ଦିରକୁ ।

ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ରଥ କିଛି ସମୟ ପରେ ଦିବସରୁ ଠାକୁର ଓ ସୁଭଦ୍ରାଙ୍କ ରଥ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚେ । ବାହୁଡ଼ା ଦିନ ଠାକୁରମାନେ ରଥରେ ରହନ୍ତି । ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଧୂପଠାରୁ ଶୁଖିଲା ଭୋଗ ହୁଏ । ବାହୁଡ଼ା ପରଦିନ ଏକାଦଶୀ ତିଥିର ମଧ୍ୟ ତିନିଠାକୁର ରଥ ଉପରେ ବିରାଜମାନ ଥାନ୍ତି । ସେଠାରେ ସେମାନଙ୍କର ଏକାଦଶୀ ନାଚି, ଅଧରପଣା ଭୋଗ, ରାଜାବେଶ ହୁଏ । ଏହି ବେଶ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ସୁନାରେ ହୋଇଥିବାରୁ ଏହାକୁ ଠାକୁରଙ୍କର ସୁନାବେଶ ବୋଲି ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ଦଶମୀ ଦିନ ଠାକୁରମାନଙ୍କୁ ରଥରୁ ଓହ୍ଲାଇ ରତ୍ନବେଦ୍ୟ ନିଆଯାଏ । ଏହା ନାକାତ୍ରା ବିଜେ ନାମରେ ଖ୍ୟାତ । ସନ୍ଧ୍ୟା ଧୂପ ସରିବା ପରେ ବିଜେ କାହାଳୀ ବାଜି ପହଞ୍ଚି ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ଗୁଣ୍ଡିଚା ଯାତ୍ରାର ସମସ୍ତ ବିଧି ଅନୁସାରେ ଏହି ପହଞ୍ଚି କରାଯାଏ । ବଡ଼ଠାକୁର ଓ ସୁଭଦ୍ରା ପହଞ୍ଚି ହୋଇ ଦିବସରୁ ବିଜେ କରିବା ପରେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ପହଞ୍ଚି ହୁଏ । କନ୍ଦବିଜୟ ଦ୍ୱାର ବନ୍ଦ କରି ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଅଭିମାନରେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ଅଟକାଇ ରଖନ୍ତି । ଶ୍ରୀ ମନ୍ଦିର ଭିତର ପଟେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ପକ୍ଷକୁ ସେବକ ଦକ୍ଷିଣପଟିମାନଙ୍କ ପୂଜା ଦା ଦେବଦାସମାନେ ଏବଂ ବାହାରପଟେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ପକ୍ଷକୁ ଦକ୍ଷିଣପଟିମାନେ ରହି ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ନାନା ବଚନିକା ଓ ପଦ୍ୟାଦୃତି କରନ୍ତି । ଏହାକୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀ-ନାରାୟଣ କଳି କୁହାଯାଏ । ଜଗନ୍ନାଥ ବହୁତ ରୁଣ୍ଡାଇବା ପରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ ଅଭିମାନ ଭାଙ୍ଗେ ଏବଂ କଳି ରୂପେ । ଏହାପରେ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ ଦିବସରେ ବିଜେ କରନ୍ତି । ଚାଳ ସମ୍ମୁଖରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କୁ ସ୍ଥାପନ କରାଯାଏ । ଏଥିପ୍ରତି ରଥଯାତ୍ରାର ପରିସମାପ୍ତି ଘଟେ । ବାହୁଡ଼ା ଯାତ୍ରାରେ ମହାପ୍ରଭୁ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ନିଜ ଦେହ, ଭୋଗ, ସୁଖ ଓ ଆନନ୍ଦ ପରିଶେଷରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବାହୁଡ଼ା ବା ଫେରକା ପଥ ସମ୍ଭରଣ ରୂପେ ଦେଇଥାନ୍ତି । ମହାପ୍ରଭୁ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ ଚାଳ ପବିତ୍ର ବାହୁଡ଼ାଯାତ୍ରାରେ ଅଗଣିତ ଭକ୍ତଜନଙ୍କୁ ଯେଉଁ କୃପାର ବାରି ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଥାନ୍ତି ତାହା ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ଯେଉଁ ହେଉ ଏହା ହିଁ କାମନା ।

+ ବିଭାଗୀୟ ପୁସ୍ତକ ଓ ସହ-ପ୍ରତିରାଜିକ, ଶ୍ରୀମାତୃତଃ ଭଜ୍ଜ ମେଡ଼ିକାଲ କଲେଜ, କଟକ, ଦୂରଭାଷ : ୯୪୩୭୦୫୧୯୫୭

ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ରେ ଶ୍ରୀଗୁଣ୍ଡିଚା ଯାତ୍ରା

କିପିନ ବିହାରୀ ମହାନ୍ତି

ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ରଥଯାତ୍ରା କେବଳ ଓଡ଼ିଶାରେ ନୁହେଁ, ଭାରତର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରାନ୍ତରେ ପାଳିତ ହୁଏ । ଏବେ ବିଦେଶରେ ମଧ୍ୟ ଏହା ପାଳିତ ହେଉଛି । ତେବେ ରଥଯାତ୍ରା କହିଲେ ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ର ପୁରୀର ରଥଯାତ୍ରାକୁ ବୁଝାଏ । ଏହି ଯାତ୍ରାରେ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ, ବଳଭଦ୍ର, ସୁଭଦ୍ରା ଏବଂ ସୁଦର୍ଶନ ଚକ୍ର ଅର୍ଥାତ୍ ଜାତୀୟମାନେ ଶ୍ରୀମନ୍ଦିର ପରିତ୍ୟାଗ କରି ନବଦିନ ପାଇଁ ଶ୍ରୀଗୁଣ୍ଡିଚା ମନ୍ଦିରକୁ ବିଜେ କରନ୍ତି । ଏଣୁ ଏହି ଯାତ୍ରାକୁ ଶ୍ରୀଗୁଣ୍ଡିଚା ଯାତ୍ରା କୁହନ୍ତି । ଏହି ଯାତ୍ରାର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ନାମ ହେଲା-ନାକାତ୍ରାଯାତ୍ରା, ଯୋଷାଯାତ୍ରା, ପତିତପାବନ ଯାତ୍ରା ତଥା ମହାଦେବୀ ଯାତ୍ରା । ରଥଯାତ୍ରା ପ୍ରତିବର୍ଷ ଆଷାଢ଼ ମାସ ପୁଷ୍ୟମାସରୁ ଯୁକ୍ତଶୁକ୍ଳ ଦ୍ୱିତୀୟା ତିଥିରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥାଏ । ଅଣବସର ପରେ ଆଷାଢ଼ ଅମାବାସ୍ୟା ଦିନ ନେତ୍ରସୋଦ ଓ ନବଯୌବନ ଦର୍ଶନ ପରେ ଏ ଯାତ୍ରା ପାଳିତ ହୁଏ ।

ରଥଯାତ୍ରା ନିମନ୍ତେ ରଥଗୁଡ଼ିକ ନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଅକ୍ଷୟରୂପେ ଠାକୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥାଏ । ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ, ବଳଭଦ୍ର ଓ ସୁଭଦ୍ରାଙ୍କ ପାଇଁ ତିନିଟି ରଥ ନିର୍ମିତ ହୁଏ । ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ରଥର ନାମ 'ନନ୍ଦିଘୋଷ' । ଏଥିରେ ୭୪୨ ଖଣ୍ଡ କାଠ ଲାଗିଥାଏ । ଏହି ରଥର ଉଚ୍ଚତା ୩୩ ହାତ, ୫ ଆଙ୍ଗୁଳି । ଏଥିରେ ଅଷ୍ଟାଦଶ ସିଲିନ ପ୍ରତୀକ ଭାବେ ୧୮ଟି ଚକ ଥାଏ; କିନ୍ତୁ ଅଭିଲିଖିତରେ ଏହି ୧୮ଟି ଚକ ଥାଏ । ଏହି ରଥ ପିତନାଳି ବର୍ଣ୍ଣର ବସ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ଆବୃତ । ଏହି ରଥର ରକ୍ଷକ : ଦୁର୍ଦ୍ଦିହ ; ସାରଥୀ : ବାଲୁକ ; ଏଥିରେ ହୃତ ଥିବା ଅଶ୍ୱମାନେ ଧଳା ରଙ୍ଗର । ସେମାନଙ୍କର ନାମ ହେଲା-ରେଡିକା, ମୋତିକା, ସୁଖିନୀ ଓ ଅମୃତା । ପାର୍ଶ୍ୱ ଦେବତା ରୂପେ ଦକ୍ଷିଣ ଭାଗରେ ଥାନ୍ତି : ବରାହ, କୃଷ୍ଣ ଓ ଗୋପୀନାଥ; ପଶ୍ଚାତ୍ ଭାଗରେ ଥାନ୍ତି : ଦୁର୍ଦ୍ଦିହ, ରାମ ଓ ନାରାୟଣ; ବାମଭାଗରେ ଥାନ୍ତି: ତ୍ରିବିକ୍ରମ, ହରୁଡ଼ା ଓ ରୁଦ୍ର ଏବଂ ସମ୍ମୁଖ ଭାଗରେ ଥାନ୍ତି: ଶଙ୍ଖଦ୍ୱାର, କାଳି, ଗଙ୍ଗାପତି, ଦିବ୍ୟାସନ, କଳକ ପୁଣ୍ଡାଳ, ଭୃଗୁ, ଷୋକବାହନ, ମକରଦଣ୍ଡା, ବସନ୍ତ, ଦ୍ୱାରଯୋଡ଼ା, ସାରଥୀପିଠି, କୁମ୍ଭପାଟି, ରାହୁପାଟି, ଆଠନାହାକା, ପିଢ଼, ଦାସୀପତା, ଦଣ୍ଡା, ପାତାଭାଜି, ଖପୁରୀ, ପାଦ, ଓଲଟାଶୁଆ, ବନ୍ଧନଭତି, କଣ୍ଠି, ଦଣ୍ଡ, କଳସ ଓ କେତନ ।

ଆଷାଢ଼ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ଦ୍ୱିତୀୟା ଦିନ ରଥଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ସେଦିନ ଜାତୀୟମାନଙ୍କୁ ଧାଡ଼ି ପହଞ୍ଚି ବିଜୟକୁମ୍ଭେ ରଥାରୁଡ଼ି କରାଯାଏ । ପ୍ରଥମେ ସୁଦର୍ଶନ, ଚାପରେ ଯାତ୍ରାକୁମ୍ଭେ ବଳଭଦ୍ର, ସୁଭଦ୍ରା ଓ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ରଥକୁ ବିଜେ କରାଯାଏ । ଏହାପରେ ବଳଭଦ୍ର ଓ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ରଥକୁ ଯାତ୍ରାକୁମ୍ଭେ, ରାମକୃଷ୍ଣ ଓ ମଦନମୋହନଙ୍କୁ ନିଆଯାଏ । ଏହାପରେ ଗଜପତି ମହାରାଜାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଜେରାପହଁରା କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଏ । ସେ ବଳଭଦ୍ରଙ୍କ ରଥ ପରେ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ରଥ ଏବଂ ଶେଷରେ ସୁଭଦ୍ରାଙ୍କ ରଥ ଜେରାପହଁରା କରନ୍ତି । ଏହା ପରେ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ରଥଯାତ୍ରା । ପ୍ରଥମେ ବଳଭଦ୍ରଙ୍କ ରଥ ଚଣା ହୁଏ, ଏହାପରେ ଦେବୀ ସୁଭଦ୍ରାଙ୍କ ରଥ ଏବଂ ଶେଷରେ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ରଥ ଚଣାଯାଏ ଏବଂ ଏହି କ୍ରମରେ ତିନିରଥକୁ ଘଟ, ହଳହଳି ଓ ହରିବୋଲ ଧ୍ୱନିରେ ଓ

ରଥଯାତ୍ରାରେ ଶ୍ରୀଗୁଣ୍ଡିଚା ମନ୍ଦିରରେ ଲଗାଯାଏ । ଏଥିପରେ ଜାତୀୟମାନଙ୍କୁ ଗୋଟି ପହଞ୍ଚି ଯୋଗେ ଶ୍ରୀଗୁଣ୍ଡିଚା ମନ୍ଦିରରେ ପ୍ରବେଶ କରାଯାଏ । ଯେଉଁଠି ସେ ଆଷାଢ଼ ଶୁକ୍ଳ ନବମୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅବସ୍ଥାନ କରନ୍ତି ।

ରଥଯାତ୍ରାର ଚତୁର୍ଥ ଦିବସରେ ହେରାଫଟନା ବା ରଥେ ବିଜୟରଥ ପାଳିତ ହୁଏ । ସପ୍ତମୀ ଦିନ ସଂଧ୍ୟା ଦର୍ଶନ ହୁଏ; ଅଷ୍ଟମୀ ଦିବସରେ ରଥଗୁଣ୍ଡିକର ଦକ୍ଷିଣମୋଡ଼ି କରାଯାଏ ଏବଂ ନବମୀ ଦିବସ ଅର୍ଥାତ୍ ଦଶମୀ ତିଥି ବା ବାହୁଡ଼ାଯାତ୍ରା ଓ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ଭେଟ ହୁଏ । ଏକାଦଶୀ ଦିନ ରଥରେ ସୁନାବେଶ ଦର୍ଶନ ହୁଏ ଏବଂ ଦ୍ୱାଦଶୀ ଦିନ ଅଧରପଣା ଉତ୍ସବ ଏବଂ ତାପରେ ଠାକୁର ନାକାତ୍ରା ବିଜେ ସମୟରେ ଯେହେତୁ ଜଗନ୍ନାଥ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କୁ ଗୁଣ୍ଡିଚା ବିଜେରେ ସଙ୍ଗରେ ନେଇନଥିଲେ ସେହି କାରଣରୁ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଉପରେ ଅଭିମାନ ଓ ରୋଷଜନିତ ଏକ କଳିହୁଏ । ଯେଉଁଥିପାଇଁ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ନିକଟକୁ ସହଜେ ପ୍ରବେଶ କରାଇ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଏହି କଳିରେ ଭକ୍ତଙ୍କର ଚରମରୁ ସେବାୟତମାନେ ନାନା ଯୁକ୍ତି ଉପସ୍ଥାପନା କରନ୍ତି । ଶେଷରେ ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ରସଗୋଲା ଉପହାରରେ ଏହି କଳିର ପରିସମାପ୍ତି ଘଟେ । ଏହା ବାମ୍ଫତା ପ୍ରେମର ମାନ ଅଭିଯାନ ତଥା ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ନିଶ୍ଚଳ ଆତ୍ମନିକଟର ଏକ ବାସ୍ତବ ତିଥି ।

ରଥଯାତ୍ରାରେ ବ୍ୟବହୃତ ତିନୋଟି ରଥ ଆୟତ୍ତପଦର ପ୍ରତୀକ ରୂପେ କଳ୍ପନା କରାଯାଇଛି । ଏହାକୁ ତିନିପାଳରେ ବିଭକ୍ତ କରି କେହି କେହି କୁହନ୍ତି- ଉପର ମହଳାରେ ସପ୍ତ ଦଳପଦରେ ଷଷ୍ଠ ମହାପ୍ରଭୁ, ମଧ୍ୟମ ମହଳାରେ ପାର୍ଶ୍ୱ ଦେବଦେବୀ ଓ ତଳ ମହଳାରେ କାମ, କ୍ରୋଧ, ଲୋଭ, ମୋହ, ମଦ ଓ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ଆଦି ଅବସ୍ଥାପିତ ବୋଲି କୁହନ୍ତି । ଏହି ତଳମହଳାରେ ସର୍ବଦା ଶର୍ଣ୍ଣା, ଦୈତ୍ୟ, କେଁ କଟର, ପାତ, ପ୍ରତିପାତ, ନ୍ୟାୟ, ଅନ୍ୟାୟ, ସୁବିଧା, ନାନା ଅସୁବିଧା ମାନ ବିରାଜମାନ । ଯେଉଁମାନେ କି ଏଠାରେ ରଥର ଚଳି ।

ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ କାଶ୍ୟନିର୍ମିତ ପ୍ରତୀକାତ୍ମକ ଠାକୁର । ଏ ରଥଯାତ୍ରା ମଧ୍ୟ ଚାଳ ପ୍ରତୀକାତ୍ମକ ଯାତ୍ରା ଯାହା ବଡ଼ବାସ୍ତୁକ ପବିତ୍ର କରାଏ ଏବଂ ତାରି ସର୍ବରେ ପାପୀ ହୁଏ ପାପପୁତ୍ର । ଶାସ୍ତ୍ର ମତେ ରଥ ଉପରେ ଶ୍ରୀଜାତୀୟମାନଙ୍କ ଦର୍ଶନରେ ଜୀବନ ଧନ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ପୁନର୍ଜନ୍ମର ଅନ୍ତ ଘଟେ । ନ୍ୟାୟମ୍ନ ମହାକାବ୍ୟରେ ଲେଖାଅଛି :

‘ବୋଲାରୁକ୍ତ ରୂପେ ବିଦ୍ୟମ୍ନ ମଂତ୍ରମ୍ ପୁସ୍ତୁକଦନମ୍ ରଥସ୍ତ୍ୱାମାମନଦୃଷ୍ଟା ପୁନର୍ଜନ୍ମ ନବିବ୍ୟତେ ।’

+ କିପିନ ବିହାରୀ ପାଠାଗାର, କଟକ ଦୂରଭାଷ : ୯୪୩୭୦୫୧୯୫୭

ରଶ୍ମୀ ସାମଲ

ବାହୁଡ଼ା ରଥରେ ବିଜେ ମହାପ୍ରଭୁ

କରନ୍ତି । ସର୍ବ ଧର୍ମ ସର୍ବ ସଂସ୍କୃତି ସମ୍ବୁଦ୍ଧିପାତ୍ରୀ କେବଳ ଦେବତା ନୁହେଁ ମହାନ ପରମ୍ପରା ମଧ୍ୟ ଏହି ପରମ୍ପରା ବା ଧର୍ମ ଧାରଣାରେ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣତାର ସ୍ଥାନ ନାହିଁ । ଅଛି କେବଳ ବଡ଼ ମହାନାୟକ ଚିନ୍ତା ଧାରା ମହତୀ ଚେତନା । ଏହି ସଂସ୍କୃତି ସହିତ ସମ୍ପୃକ୍ତ ବଡ଼ଦିଅଁ ବା ବଡ଼ ଠାକୁର , ବଡ଼ ଦେଉଳ , ବଡ଼ ବାସ , ବଡ଼ ପଣା , ମହା ଲକ୍ଷ୍ମୀ , ମହାପ୍ରସବ ମହାଦାସ , ମହୋଦଧି, ମହାସ୍ନାନ, ଆଦି ସମସ୍ତ ନାମ ମହାନ ଚେତନାର, ମହାପ୍ରକାଶ ।

ଗୁଣ୍ଡିଚା ମନ୍ଦିରକୁ ଭକ୍ତ ମାନେ ମାଉସୀ ମା ଘର ବୋଲି କହିଥାନ୍ତି । ବାସ୍ତବରେ ଏହା ହେଉଛି ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଜନ୍ମ ସ୍ଥାନ । ଏହା ପୂଜା ପାଇଁ ମାଉସୀ ମା ମହୋଦଧି ଅନୁସାରେ ଏହାକୁ ନରଦିହ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବୋଲି କୁହା ଯାଏ । ପ୍ରଭୁ ନିଳକଣ୍ଠେଶ୍ୱର ମହାଦେବଙ୍କ ଦକ୍ଷିଣରେ ଅବସ୍ଥିତ ଏହି ପବିତ୍ର ଶ୍ରେଷ୍ଠରେ ନାରଦଙ୍କ ପରାମର୍ଶ କ୍ରମେ ଶ୍ରୀମନ୍ଦିର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପାଇଁ ରାଜା ଇନ୍ଦ୍ରଦ୍ରୁପ୍ତ ଏହି ଯଜ୍ଞ ଶାଳା ନିର୍ମାଣ କରିବା ସହ ଯଜ୍ଞ ନୃସିଂହ କୁପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଥିଲେ । ସେଥି ପାଇଁ ଆଡ଼ିପ ମଣ୍ଡପରେ ଭକ୍ତ ମାନଙ୍କର ଏହି ସାତ ଦିନ ଦର୍ଶନରେ ସର୍ବ ପୁଣ୍ୟ ଲାଭ ହୋଇଥାଏ । ଦଶମୀ ଦିନ ପ୍ରଭୁ ଶ୍ରୀମନ୍ଦିରକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଗମନ କରନ୍ତି । ଏହାକୁ ବାହୁଡ଼ା ଯାତ୍ରା

କୁହାଯାଏ । ନଅ ଦିନ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଯାତ୍ରା । ଏହାକୁ ଆଡ଼ିପ ମହୋତ୍ସବ କୁହାଯାଏ । ଦଶମୀ ଦିନ ରୋଷ ହୋଇ ସକାଳ ଧୂପ । ଚାପରେ ତୋର ଲାଗି ହୋଇଥାଏ । ପ୍ରଥମେ ସୁଦର୍ଶନ ବିଜେ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଶ୍ରୀ ମନ୍ଦିର ଆଉ ଶ୍ରୀ ଗୁଣ୍ଡିଚା ଘର ଭିତରେ ତପାତ ବହୁତ କିଛି ହେଉଛି ଭଗବାନ ବା ଅକ୍ଷୟ । ଶ୍ରୀ ମନ୍ଦିରରେ ବହୁ ଦେବତା । ଏଠି ଶୂନ୍ୟ ଦେବତାଏକାଦି ବହୁତ କିଛି ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ କଥା ରହିଅଛି । ନବମୀ ଦିନ ରଥର ଦକ୍ଷିଣ ମୋଡ଼ ହୋଇଥାଏ ।

ଏଠି ସାତ ଦିନ ମାତ୍ର । ସେଠାରେ ପ୍ରଭୁଙ୍କର ତିନିସ୍ଥାନା ମନ୍ଦିର । ଏଠାରେ କ୍ଷଣ ସ୍ଥାୟୀ । ଶ୍ରୀ ମନ୍ଦିରରେ ମହାପ୍ରସାଦ । ଏଠାରେ ଯଜ୍ଞ ଚକ୍ରପର୍ଥ । ଶ୍ରୀମନ୍ଦିରରେ ପୂଜା କୁହାଯାଏ । କିନ୍ତୁ ଗୁଣ୍ଡିଚା ମନ୍ଦିରରେ ସେବା କୁହାଯାଏ । ସେବା ରେ ଭାବ ଆଉ ଭକ୍ତି ପ୍ରଧାନ । ଏଠାରେ ପ୍ରଭୁଙ୍କର ନା ଅକ୍ଷୟ । ଶ୍ରୀ ମନ୍ଦିରରେ ବହୁ ଦେବତା । ଏଠି ଶୂନ୍ୟ ଦେବତାଏକାଦି ବହୁତ କିଛି ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ କଥା ରହିଅଛି । ନବମୀ ଦିନ ରଥର ଦକ୍ଷିଣ ମୋଡ଼ ହୋଇଥାଏ ।

ଗୋପାଳ ଶର୍ମାଙ୍କ ଏକ ଗୀତ ଏଠାରେ ସମସ୍ତେ ସମାନ, ଶ୍ରୀଗୁଣ୍ଡିଚା ନାଚି ପରି ଶ୍ରେତକ୍ତି ମଣୋହି, ଧାଡ଼ି ପହଞ୍ଚିବେ ଚକ୍ରଧାରୀ ମୁରତି ନାକଟଣା ଦ୍ୱାର ଦେଇ ଚଳନ୍ତି ଗଜତ ସାର୍ଠି, ଶରଧା ବାଲିରେ ଥିବା ରଥର କଟି, ଚାରତରି ଉପବେଶନ କି ବୋଲିବା ଭକ୍ତଙ୍କ ଉତ୍ସାହ ମନ, ବରକ୍ଷି ଥରେ ପ୍ରଭୁ କରନ୍ତି ଅତି ଲାଳାମୟ ଯାତ୍ରା । ଚାର ଉପରେ ଚକ୍ତିବେ ଭଗବାନ ସୁଦର୍ଶନ ପ୍ରଥମେ ।

ଭାଇ ଭଉଣୀ ସଂଗେ କାଳିଆ ଗୁଣ୍ଡିଚା ମନ୍ଦିରରେ ସାତଦିନ ରହି ଆଡ଼ିପ ମଣ୍ଡପ ଦିବସରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦର୍ଶନ ଦେଇଥାନ୍ତି । ଶତ୍ରୁକ୍ଷ ନୟନରେ ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଭୁବନ ମୋହନ ରୂପ ଲାବଣ୍ୟ ଦର୍ଶନ କରି ଭକ୍ତ ମାନଙ୍କ ଆତ୍ମା ଚୁପ୍ ହୋଇଥାଏ ।

ମହାପ୍ରଭୁ ମାଉସୀ ମା ଘରେ ରହୁଥିବା ସମୟରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦର୍ଶନ ଦେଇଥାନ୍ତି । ତାହା ହେଉଛି ଆଡ଼ିପ ଦର୍ଶନ । ଶ୍ରୀ ଶ୍ରେଷ୍ଠରେ ଏବେ ଶହ ଶହ ଭକ୍ତ ସାଧୁସବୁ ଓ ସନ୍ଧ୍ୟାସା ମନେ ନବ ଦିନ ହୃତ

